Het gebruik van het woord 'realistisch' diende in het Rusland van begin jaren twintig ook nog een ander doel. Het was het toevoegwoord om het manifest gepubliceerd te krijgen, vertelde Gabo later: „De Commissaris van het Pers- en Propagandawezen — dat was toen de zus van Trotski en de vrouw van Kamenev — gaf als gevolg van een misverstand toestemming tot het drukken van het manifest. Ze had het helemaal niet gelezen, maar was een felle tegenstander van onze kunst en als wij het niet 'realistisch' hadden genoemd, was het nooit gedrukt. Ze zag alleen de titel en riep, naar men later vertelde; 'Eindelijk een verstandige groep mensen die voor het realisme opkomen, dat sta ik toe.' Toen het manifest over heel Moskou was verspreid, was ze het onderwerp van een homerisch gelach van haar collega's, inclusief Lenin, omdat ze moest toegeven dat ze het nooit had gelezen."

Abb. 5 Das Realistische Manifest, Moskau 1920.

РЕАЛИСТИЧЕСКИЙ МАНИФЕСТ.

The career of most artists of our time is punctuated by a series of unrealized 'projects'. Our age has not had the courage, nor the economic means, to realize the splendid visions of its architects, sculptors, and painters. In this respect Gabo's career is no exception – *Project for a Radio Station*, 1919–20, *Monument for a Physics Laboratory*, 1922, *Project for a Monument for the Institute of Physics and Mathematics*, 1925, *Project for a Fête Lumière*, 1929, *Project for the Palace of the Soviets*, 1931, *Monument for an Airport*, 1932 – so it continues until the year 1957, when the project initiated by Dr Van der Wal for a monument to form part of the architectural design of the new Bijenkorf building was realized in the city of Rotterdam. It is the culmination of a great artist's career.

In 1920 werd er in de Sovjet-Unie nog gelachen om de publikatie van een pleidooi voor abstract-geometrische beeldhouwkunst, maar Gabo zag in dat dit niet lang meer zou duren en in 1922 vertrekt hij zijn vaderland. Hij vestigde zich in Berlijn, waar een grote kolonie Russische emigranten woonde, en bleef daar tot de SA in 1932 op 'bezoek' in zijn atelier kwam. Het volgende station was Parijs, maar daar kon hij niet aarden. Hij vond Frankrijk oppervlakkig, verkocht weinig werk en kreeg ook nog ruzie met zijn broer over de vraag wie nu de grootste inbreng had gehad in het *Realistisch Manifest*. Vanaf 1936 woonde hij in Engeland, waar hij met onder anderen Ben Nicholson en Barbara Hepworth samenwerkte, en toen hij in 1955 de opdracht tot het 'ding' in Rotterdam kreeg, woonde hij alweer negen jaar in de Verenigde Staten, het land dat hij bewonderde om zijn 'energie en optimisme'.

Dear Dr. van der Wal,

I have lunched yesterday with Mr. Breuer and he has read me excerpts from your letter concerning myself.
He also told me that he explained to you my atittude to your new idea of a free-standing sculpture.

I am writing now separately because I want you to know that I appreciate your confidence in my work and that the new task excits me very much. It is always interesting to have new problems and opportunities to test one's own capacity. We must not forget that a great many of the best works left to us in history are due not only to the artist's free initiative but also to the initiative of the others who induced the artists to make the work. A great many of the materpieces we all now admire would not have been created without the initiative of the patrons.

Dear Dr. van der Wal,

Thank you very much for your letter of Nov. 4th as well as for the telegram. I was gled to hear the comforting news about the Hodi acceptance of the work.

I was more anxious to know about your personal approval than about any other opinion. Knowing your profound and sensitive interest in sculpture generally and your unsophisticated spontaneity in judging works of art, I was all the time waiting for an open expression of your own opinion. You may not have noticed it, but this is the first time that you gave me your unreserved opinion and I thank you very much for telling me.

I do not belong to that class of artists who, in their lonliness, try to find solace in conceit and self-indulgence and altho, like all the rest of us, I have my firm beliefs and rely on my own judgement in the first place, I neverthe-less am very attentive to the response of those few whom I know possess the right feelings for a work of art if it has quality and their opinion serves me as a measure for what kind of public response I may expect. This is not a thought which I only now express---I have said almost the same thing in public as a part of my credo. I draw your attention to one of my public statements in the past,i.e.,---- "I have come to the conclusion that a work of art , restricted to what the artist has put in it is only part of itself. It only attains full stature with what people and time make of it."

Daar was dus de ontroering. En het was een bijzondere ontroering. Ik was geheel onder de indruk van de onbuigzame geestkracht van dit volk, in het bijzonder van de bevolking van Rotterdam. Toen wist ik ook dat het dit was, dat ik moest uitdrukken. U zult mij zeker vergeven, dat het mij moeilijk valt U te verklaren hoe een kunstenaar komt tot de expressie van wat er in hem omgaat. Ik zag een kracht zich oprijzen uit de as, die niet verslagen kan worden. Ondanks de verschrikkingen die deze stad heeft moeten doormaken, is zij herboren. Waarlijk, als een phoenix herrezen uit de as. En dat is de geest, die mij geleidde bij het scheppen van mijn werk.

Tenslotte zijn we dus zo ondeugend geweest om voor te stellen het gebouw zo te maken, als het nu geworden is. Uiteraard gaf dat wel enkele moeilijkheden met Stadsontwikkeling . We kunnen alleen maar de heer Van Traa en-destijds de hoofdarchitect van dienst-, de heer Fledderus, buitengewoon erkentelijk zijn, dat ze zoveel begrip voor onze moeilijkheden toonden. De heer Fledderus heeft het al toegelicht. Er moest dus een remplaçant komen voor de gedachte van deze vooruitspringende delen.

Daar is toen heel lang over gedokterd en uiteindelijk is Gabo uit de bus gekomen. We dachten n.l. aan een sculptuur, die min of meer het vooruitspringende gedeelte zou vervangen. Maar ik zou wel eens willen weten, wie in staat was om het naturalistische sculptuur te maken van 26 m hoogte en in het volume, dat werd gevraagd. Dat lijkt mij een onmogelijke opgave en ik geloof wel dat we Dr Van der Wal er een compliment voor mogen maken, dat hij op de gedachte is gekomen om daarvoor een abstracte beeldhouwer uit te nodigen en in het bijzonder een constructivistische beeldhouwer. Een die dus eigenlijk meer ruimte suggereert met zijn werk, dan werkelijk ruimte schept, zoals hier eigenlijk eis was.

Ongelukkig genoeg hebben ~~xxxxxxxxxxxxxxx~~ in de afgelopen jaren het aangeboren esthetisch gevoel vermaarloosd. En met esthetisch bedoel ik dan niet iets, dat schoon is, want schoonheid betekent niets, het is een vals begrip.
Esthetica betekenen een ~~xxxxxxxxx~~verhouding van een menselijk wezen tot zijn omgeving. Als iets, enige voorstelling, een huis, een menselijk gelaat, een menselijke ~~x~~verschijning de persoon die dat waarneemt een bevrediging brengt in zijn verhouding tot de wereld buiten hem, dan is dat esthetisch. Dan is dat de ~~xxxx~~ grondslag van het esthetische. En dat is wat ik tracht te bereiken in mijn werk en wat mijn vrienden doen op die basis. Als daarom een kunstenaar U iets tracht te vertellen van de emoties, die hem tot een bepaald werk hebben bewogen, dan zal hij er niet in slagen. Niet elke kunstenaar kan of wil precies dat uitdrukken wat hij wenst. Daarom herhaal ik, het is aan het publiek onbevoordeeld een werk te beschouwen en alleen van uitzichzelf te oordelen. Ik geef het publiek het recht tot oordelen, dat betekent het recht tot zichzelf te zeggen: is de verhouding, is mijn verhouding tot dat werk of tot dat voorwerp bevredigend, brengt het mij nader tot de wereld, zoals de kunstenaar het wilde.

Nu kan men er over twisten of de manier, waarop Gabo zelf zijn „plastieken" construeert wel zoveel „vroegere kracht en mogelijkheden" van de beeldhouwkunst waarmaakt, en met name of zijn methode eigenlijk niet enorm afbreuk doet aan het autonome beeld — een feit is, dat zijn op de bouwkunst afgestemde scheppingen pas goed tot hun recht komen wanneer men ze werkelijk bij of in een gebouw plaatst. Op zichzelf zijn het dingen waarbij je het woord „schepping" eigenlijk nauwelijks zou willen gebruiken — koel, cerebraal, bedacht, vernuftig in elkaar gezet, meer resultaat van de hersens dan van de handen. en gevoel lijkt er geheel uit geweerd. Ze zien er zeer esthetisch uit, strak, werk van een ingenieur in het decoratief spel van lijnen en vlakken, zorgvuldig berekend tegenover elkaar geplaatst.

TENSLOTTE *wil hij nog iets kwijt over de plaats die zijn schepping heeft gekregen. „Vele Nederlandse kunstenaars — en ook buitenlandse — hebben mij bekritiseerd om deze sculptuur te maken zo dicht tegen de gevel van de Bijenkorf. Maar ik zie dat anders. Op de plaats van de oude Bijenkorf zal in de toekomst een park verrijzen. Een park dat een blijvende plaats in het stadshart krijgt. Wie vanuit dat park straks naar mijn schepping kijkt, zal zien dat de gekozen plaats de goede is. Bovendien is het heerlijk te weten dat de mensen in de stad met mijn sculptuur leven. Iedere dag zien zij het, raken zij het aan en — eventueel — gelieven zij ervan".*

Nadat Gabo is vandaag met zijn vrouw naar Parijs vertrokken. Als „de Gabo" eenmaal weer in volle glorie op de Coolsingel zal staan, is hij van plan weer de komen kijken.

„Hoe kwellend is het al jaren de teleurgestelde gezichten te zien en de afkeurende opmerkingen te horen als de aandacht valt op het stalen gevaarte, dat voor uw fraaie gebouw staat. En juist na de brand, nu dat 'ding' nog meer in aller aandacht staat, zijn die afkeuringen zo snel toegenomen, dat ik tot de conclusie kwam dat 't voor de mass een opluchting zou zijn als 't bouwwerk geheel zou verdwijnen." Ook verschillende dagbladen deden smalend over het beeld dat sinds zijn onthulling nog nauwelijks te zien was geweest. De Bijenkorfdirectie aarzelde: nog afgezien van Gabo's voorstel om het beeld ter bescherming met goud te bedekken, zou de restauratie meer gaan kosten dan het nieuwe beeld. Maar het 'ding' was ondanks alle tegenslagen in binnen- en buitenland al te beroemd geworden om af te breken en daarom bleef het eerste abstracte beeld van dergelijke omvang ter wereld behouden voor Rotterdam.

Het beeld *De Gestileerde Bloem* van Naum Gabo, pal voor warenhuis Bijenkorf, verkeert in een erbarmelijke staat. „Nog even en het valt om."

Motta heeft inmiddels alarm geslagen over de dreigende teloorgang van het 26 meter hoge kunstwerk, dat de Russische constructivist (1890-1977) in 1957 voltooide. Hij heeft bij cultuurwethouder Orhan Kaya (GroenLinks) aangedrongen op maatregelen. Motta: „Deze stad moet zuiniger zijn op zijn kunstwerken in de openbare ruimte. Het beeld van Gabo is na 'Zadkine' (*De Verwoeste Stad* in de Leuvehaven, red.) het meest beeldbepalende van de stad, maar het is nu zo verroest dat je voorbijgangers als het ware uitnodigt om hun fiets er maar tegenaan te pleuren."